

Patrick Chamoiseau

Glan-glan, a kiöklendezett madár*

*Caché oiseau craché
oiseau frère du soleil*

*'Láthatatlan a madár
a kiöklendezett madár
a nap fivére'*

Aimé Césaire

Nagypéntek napján, a délutáni mise órájában mindenfelől ima és keresztimádás hallatszik. Én viszont ilyenkor bölcsen otthon maradok, fánkot eszem és tiszta vizet iszom hozzá. Óvatosságból teszem, barátom, hiszen azt mesélik, hogy nagypénteken balsorsú földjeinket másvilági lények látogatják. Bizonyítékul álljon itt egy derék fickó példája, akit jóságában szinte kenyérre lehetett kenni. Csak hát ugye, ahogy a bölcsesség tartja, a jó kutyáknak nem jutnak jó csontok. Ki tudja, talán emiatt történt, hogy emberünk egy nem túl jó csontra akadt menyegzője napján: olyan asszonyra, akinek szívében nem lakozott sem könnyörület, sem szerelem, de még csak a gyengédség írmagja sem, rossz volt, jaj, annyira rossz volt, mint a hétéves rühösség! Úgy vezette a jóembert, mint az öszvért szokás, husággal vagy lábbal. Ennek olyan sebzett lett tőle a lelke, mint egy máhás állat háta. Történt aztán egyszer, hogy a feleség nagypéntek reggelén azzal ébredt, ő bizony vadhúslakomára vágyik. Folyton nyüstölte a de-

rék fickót, hogy menjen el vadászni. Emberünk egész nap ellenállt neki, de abban az órában, amikor a tyúkok megülnek a magasban, végül nem bírta tovább, vállára kapta vadászpuskáját és berohant az erdőbe, felpaprikázott asszonykája sipítozásától kísérvé. Ment, ment, ment, egyre csak ment, egyre mélyebbre ment be az erdőbe, nyújtogatta a nyakát, kémlelte a bozótot és az ágakat, hátha meglát egy vadmadarat. De semmi nem mutatkozott, sem egy rigó, sem egy réce, de még egy cukormadár szárnya se, csak legyek és szúnyogok jelezték az útját. Ezerszer is vissza akart már térni a kunyhójához vezető ösvényre, de elég volt csak a feleségére gondolnia, hogy aztán mégis messzire elkerülje. Nemsokára az erdő legmélyére ért, ahol olyan öreg fák vannak, hogy azok már nem is fák. Ott látta meg a madarat. Olyan madár volt ez, amilyenről még egyetlen vadász sem beszélt. Lángvörösén pompázott az alkonyat fényében. Afféle tollas tündér volt, s úgy illegette magát, ahogy a madarak sosem szokták. Hadd mondjam meg őszintén: ilyen teremtmény látán én bizony futva menekültem volna, mert ha csodáról van szó, és nem a mesében, bizony inamba száll a bátorság. A mi fickónk viszont vállához emelte puskáját és célba vette az égi jelenést. Ekkor (no ezen cseppet sem lepődöm meg) a madár dalra fakadt:

* A szerző 12 írást tartalmazó kötete *Valamikor hajdanában (Mesék Martinique szigetéről)* címmel az Ünnepi Könyvhétre jelenik meg a Napkút Kiadó gondozásában.

*Célozz csak bátran, ti mon fi
Tililiton tililiton
Yon glan glan!*

Emberünk már-már futásnak eredt, de amint eszébe jutott a felesége, földbe gyökerezett a lába. Nyilván megbolondult, hiszen aztán felmászott a fára, és ahogy elérte a madár ágát, kinyújtotta érte a kezét, miközben az tovább fütyült:

*Kapj el bátran, ti mon fi
Tililiton tililiton
Yon glan glan!*

A fickó megmarkolta az engedelmes állatot, könnyű liánokkal megbéklyózta, és rögtön a kunyhójánál termett, büszkén, mint a vadászok az öldöklés után. Megmutatta csodálatos zsákmányát a feleségének, és keservesen kérlelte: „Noupa pé valé on bèt konsa, Nem ehetünk meg egy ilyen állatot!...” De az asszony ugyebár gonosz volt, s talán mivel félt a változástól, az is maradt. Megragadta a madarat, kitekerte a nyakát, megkopasztotta, kibelezte, darabokra vágta, rá se hederített, hogy miféle turbékolás tajtékzik a madár csőréből:

*Ölj csak meg bátran, ti ma fi
Tililiton tililiton
Yon glan glan!*

A kunyhóban nemsokára szárnyasbecsinált illata terjengett. Hagyma sercegett. Hét fűszer és erőspaprika rotyogott. Egyesek szerint az asszony ezenkívül még tőkehalsalátát és füstölt heringet is készített a sós hús mellé, amelyet ecetes mártással tálalt. Az ilyet nevezik az öreg négerek „nagy lakomának”. A derék fickónak azonban nem volt szíve belekóstolni. Túl sokat gondolt a madár szépségére és arra, hogy milyen titokzatosan énekelt. Egy fánkkal és néhány korty alkohollal

húzta ki az estét, míg mellette a felesége jól belakott. Az asszony mindent megevett, leszopogatta a csontokat, kinyalta a tányérból a mártást, kikapargatta a lábosok aljáról a maradékot, és fogai, amelyek malomként őrltek, csak elégedett böffentései idejére függesztették fel munkájukat. Mikor végzett, így szólt: „Ité dous! Ez nagyon finom volt!...” A derék fickó viszont letaglózva ült, üveges tekintetében madarak röpdöstek. Szemhéjai nagy szárnyakként remegtek. Néha valami vörös köd borította el az elméjét, végül pedig madártollas félálomba merült. Felesége – hónaljánál fogva – berángatta az ágyba, ahol aztán (egy kis láng fényénél, amely valami szentté avatott fehér ember tiszteletére lobog örökké) az asszony átadta magát a pihentetőnek legkevésbé sem nevezhető alvásnak. Férje is nyugtalanul forgolódott, fel-felriadt. Éjfél körül az asszony úgy érezte, hogy ég a gyomra. Álmában hatalmas páfrányok nőttek be, aztán pedig azok a komor mohák, amelyek városon nőnek. Ezt aztán vízességyszerű áradatok, bugyborékolás, kavargó szelek követték. Hirtelen arra ébredt, hogy egy hang szól a testéből:

*Köpj ki, ti ma fi
Tililiton tililiton
Yon glan glan!*

Az asszony azt gondolta magában: „Ankay pwan an sirin, Kell egy kis levegő.” A hintaszékében aztán, a holdat nézve úgy érezte, hogy párává foszlik, miközben a hang tovább rezgettette a csontjait. A derék fickó ijedelmében az egész kertet átkutatta valami gyógyfű után. Egyszer csak hallja, hogy az asszony sűrű jajgatások közepette berohan a kunyhóba, egy edénybe kiadja magából a lakoma tartalmát, majd megkönnyebbülten, mélyen felsóhajt. A derék fickó

megölelte. Már éppen készültek volna vissza a szalmazsákukra, amikor a lakoma kikívánczozott tartalma elkezdett hozzájuk beszélni:

*Rakj össze, ti ma fi
Tililiton tililiton
Yon glan glan!*

A síri hang az edényből szólt. Nem mondhatnám, hogy sokáig kezelekedtek (én már ennél kevesebbtől is eszeveszetten nekiláttam volna). Egész éjszaka megállás nélkül a pépben turkáltak, hogy összeilleszthessék az izomrostokat, a csontokat, helyére rakhassák a csórt, a szemhéjakat. Ó, milyen hatalmas kirakós játék! Ó, milyen szerencsétlen ügy! Belekóstolhattak abba az elcsigázottságba, amely a fáradtság után következik. A madár nemsokára formát öltött, aztán már látszottak a körvonalai is, végül pedig ott remegett az egész test átkozott ujjai között. Szerettek volna megpiheneni, elmenekülni, menedéket keresni egy templomban. De a hang méltóságteljesen ismét rájuk parancsolt:

*Tedd vissza a tollaimat, ti ma fi
Tililiton tililiton
Yon glan glan!*

Az volt csak a látvány, ahogy futva hozzáláttak! Keresték a madár tollait jobbra, balra, erre, arra, lent és fent. A nagy fedőtollakat volt még a legkönnyebb megtalálni. Az evezőtollak hosszú szivárványokként ragyogtak, a kormánytollak foszforeszkáltak az éjszakában. De amikor a pelyheket és a tollpihéket keresték, a kunyhó bizony hatalmasnak tűnt, akkorának, mint a nagyvilág. Hétdoboznyi gertyát használtak el, hogy megvilágítsanak minden egyes morzsát a földön, a falakon, a plafonon. Négykézláb másztak, orrukkal túrták a port. Így telt el az egész nap, majd az éjszaka

egy része is. Amikor a madár végre ismét teljes pompájában tündökölt, hideg dühvel nézte őket. Látták, ahogy csap egyet a szárnyával, majd még egyet, végül pedig csőrével a szárnya alatt kutakodott. A derék fickót és feleségét olyan émelygés fogta el, hogy mozdulni sem tudtak. Úgy tűnt, hogy végre rendeződött az ügy, de a madár megrázta magát, és ismét énekelni kezdett:

*Hiányzik még egy tollam, ti ma fi
Tililiton tililiton
Yon glan glan!*

És hozzáláttak megkeresni az utolsó pihét is, a kimerültségtől elhamvadt lélekkel. Kihúzták a bútorokat, és szétszedték őket. Letépdesték a falakról a tapétaként szolgáló újságpapírokat. Átkutatták a deszkák közötti réseket, egyenként feltépték őket, aztán levették a háztetőt, majd felemelték a házat és kicsiny darabokra szedték. Végül egy tartógerenda repedésében ráakadtak a pihére. A madár megigazgatta a tollait, és elszállt, ahogyan az álmok szállnak el. Azt mondják, az eset után a gonosz feleség megszélidült, sőt húshoz sem nyúlt többé. Olyannyira jámbor lett, hogy a szegény fickó beleunt a nagy boldogságba, és elvett egy másikat. No de ez már az ő dolga! Én mindenestre nagypénteken bölcsen otthon maradok...

Nagy Róbert fordítása

A martinique-i **Patrick Chamoiseau** (1953–) a kreolítás íróiként számon tartott antillai szerzők talán legjelentősebbike. Elsősorban regényíróként ismert, de meséket, színműveket, esszéket is publikált, forgatókönyveket, sőt kreol irodalomtörténetet írt.